

Nieuwe tijden

Boven: in 1873 gaf fabrikant WYBO JACOBS HANEKUIJK ¹⁸²⁵⁻¹⁸⁹³ – wonend aan de Oude Gracht – architect ADRIANUS VAN DER STEUR JR ¹⁸³⁶⁻¹⁸⁹⁹ de opdracht een woonhuis te bouwen op de hoek Plein / Raamsingel bij de Grote Houtbrug. Belangrijk: de woning moest toegankelijk zijn voor een gehandicapt kind; daardoor kreeg het pand aan de straat geen monumentale entree. Hanekuijk woonde amper tien jaar in dit huis; even waren er plannen voor een hotel maar rond 1884 kocht J.T. CREMER ¹⁸⁴⁷⁻¹⁸²³ het. In Indië was deze puissant rijk geworden met tabak en spoorwegen maar de gezondheid voerde hem weer naar Nederland. Ruim tien jaar later verhuisde de latere minister van koloniën voor de winters naar Amsterdam en voor de zomers naar Duin en Kruidberg. Het huis, dat hij de naam *De Kraton* gaf, werd gesloopt om het Plein beter geschikt te maken voor het verkeer. Jarenlang stond op het lege terrein een poffertjeskraam. Tot het gewaagde plan van architect ROOG in 1901: twee winkelwoningen op die hoek. Collega DOGLAS vulde het geheel in 1903 aan met nog eens een knalgeel winkelwoning met een gevel aan het Plein en een gevel (niet zichtbaar op de foto **onder**) aan de singel; met daar aansluitend twee fel-oranje woonhuizen waarin hij tot tweemaal toe de driehoekige erker van Roog plagieerde.

WIE OVER HET Houtplein – lang gemeenzaam aangeduid als *'het Plein'* – naar de Grote Houtstraat slentert, vertoeft dan eigenlijk in een soort voorspel, een prelude, of nog mooier gezegd in een soort voorhof van de winkelstraat die daar aan de overkant van de Grote Houtbrug opdoemt. Als plein heeft deze voorhof allang zijn allure verloren; al decennia is het een banale verkeersader en vooral de met nep-baksteen beklede betonnen wanden aan de oostzijde doen verlangen ergens anders te zijn.

Sinds de massieve, imposante Grote Houtpoort in 1824 werd gesloopt, hebben velen een begerig oog op het Plein geworpen: hoe mooi zou het zijn als dit een verlenging van de Grote Houtstraat werd. Of omgekeerd: als dit inderdaad de grootse entree, de *Blijde Inkom* werd van Haarlems belangrijkste winkelstraat. Aan het eind van de negentiende eeuw dacht men er precies zo over. Het plein en de zuidelijke verlenging Dreef was destijds nog voornamelijk het terrein van kapitale woonhuizen en vele wagenmakerijen. Toen het weinig geliefde, nogal norse woonhuis op de hoek van het Plein en de Raamsingel, pal aan de Grote Houtbrug, tot veler genoegdoening was gesloopt, konden wellicht nieuwe plannen worden gemaakt. Winkels! Hoge woonhuizen! Nieuwe vormen! Nieuwe materialen!

Maar het was natuurlijk wel Haarlem. Er werd veel gesoebat, veel ruzie gemaakt en al die tijd deed op het lege terrein de poffertjeskraam goede zaken. Tot architect S. ROOG – die juist de samenwerking met zijn collega J. VAN DEN BAN had beëindigd – in het voorjaar van 1901 met een revolutionair plan kwam voor een groot deel van het bouwterrein. Twee hoogoprijzende woonwinkelhuisen die gezamenlijk de stompe hoek vormen, aan elkaar verbonden met een portiek en twee veranda's. Gekozen zou worden voor een opvallende, stevige rode baksteen met een onderpui waarin veel harde natuursteen was verwerkt. En geheel in de geest van de tijd: een parmantig, driehoekig erkertje dat naar buiten springt, want dat is wat de gegoede burger sinds een tiental jaren wilde: het huis uit, letterlijk en figuurlijk. Dit was de tijd van de erkers die een handreiking deden aan de buitenruimte en die bovendien een riant zicht op de buitenwereld gaven. Tabee spiegeltjes en spionnetjes.

Het plan van Roog werd in de gemeenteraad bewonderend ontvangen. Nog voor het eind van het jaar was zijn deel van de hoekbebouwing gereed en kon de slagerij aan het Plein geopend worden. Twee jaar later tekende architect W.F. DOGLAS voor het vervolg. Zijn opdrachtgever was er wellicht nog niet zo van overtuigd dat de tijd van neo-stijlen voorbij was. Hij koos voor de trapgevel, en ook iets minder gewaagd hoog dan de panden van Roog. Maar wel liet hij zich enthousiasmeren door het betoog van Doeglas dat het tijd was voor kleuren. Ooit moet Haarlem hebben geschitterd van fantastisch beschilderde gevelstenen, van vrolijke oranje baksteen en dakpannen. Maar na decennia en decennia van armoede was alles vervuild, vergrijsd en verkleurd. Maar hij, architect Doeglas, hij kende een nieuwe baksteen, verblendsteen, in opvallende kleuren leverbaar: knalgeel, oranje, mooi bruin desnoods. En dat afgewisseld met felwitte 'natuurstenen' elementen: dat zou feest worden. En het werd feest. Daar, aan de zuidwestpunt van de Grote Houtbrug begon het feest. En het zou verderop in de Grote Houtstraat meerdere keren worden herhaald. Bij het 'Provenierspleintje' bijvoorbeeld. Of bij de Anegang. Of...waar niet eigenlijk: het feest van het winkelen, de feestelijke verdwa-zing van het 'shoppen', dat feest was begonnen. |

drachtgever was er wellicht nog niet zo van overtuigd dat de tijd van neo-stijlen voorbij was. Hij koos voor de trapgevel, en ook iets minder gewaagd hoog dan de panden van Roog. Maar wel liet hij zich enthousiasmeren door het betoog van Doeglas dat het tijd was voor kleuren. Ooit moet Haarlem hebben geschitterd van fantastisch beschilderde gevelstenen, van vrolijke oranje baksteen en dakpannen. Maar na decennia en decennia van armoede was alles vervuild, vergrijsd en verkleurd. Maar hij, architect Doeglas, hij kende een nieuwe baksteen, verblendsteen, in opvallende kleuren leverbaar: knalgeel, oranje, mooi bruin desnoods. En dat afgewisseld met felwitte 'natuurstenen' elementen: dat zou feest worden. En het werd feest. Daar, aan de zuidwestpunt van de Grote Houtbrug begon het feest. En het zou verderop in de Grote Houtstraat meerdere keren worden herhaald. Bij het 'Provenierspleintje' bijvoorbeeld. Of bij de Anegang. Of...waar niet eigenlijk: het feest van het winkelen, de feestelijke verdwa-zing van het 'shoppen', dat feest was begonnen. |

UNIEKE NEUS. Nummer 159 wekte Braats verbazing: „Een gebouw op Houtplein 2A is bijna eender en ook uit 1901.”

Dat pand net over de Grote Houtbrug, aan de Raamsingel (zie linkerpagina geheel onderaan), blijkt inderdaad ontworpen door dezelfde architect – SIMON ROOG ¹⁸⁵⁹⁻¹⁹¹⁹ – die dit rood-bakstenen pand in de Grote Houtstraat bouwde. Roog heeft overigens zijn voornaam nauwelijks bekend gemaakt. Het was altijd: architect S. Roog. Stadsdichter WILLEMEN SPOOK wijdde in 2019 een puntdicht aan dit gebouw op nummer 159 en zijn bedenker:

Dit zo mismoedig ogende pand staart gelaten naar de overkant zijn plaats staat vast, hij heeft geen keus maar onder een hele mooie boog schittert een unieke neus; hij kreeg hem van S. Roog